

Shortlist rekenkamercommissie in Midden-Brabant 2022

De rekenkamercommissie in Midden-Brabant (RMB) heeft nu (november 2021) drie lopende onderzoeken: Dienstverlening, Jeugdzorg en Wet openbaarheid van bestuur.

Evenals in 2019-2021 wil de RMB de raden/fracties raadplegen voordat de RMB het onderzoeksprogramma 2022 vaststelt.

In deze shortlist schetst de RMB zes thema's die mogelijk interessant zijn om in 2022 te onderzoeken (in willekeurige volgorde):

1. Informatiebeveiliging
2. Positieve gezondheid in lokaal beleid en -uitvoering
3. Subsidiebeleid
4. Transparante overheid en geheimhouding
5. Inzicht in doorwerking van rekenkameronderzoek
6. Handelingsperspectief bij energietransitie

De accounthouders van de RMB gaan met de raden/fracties in gesprek om uw reacties op de shortlist te vernemen. De RMB verzamelt de reacties, stelt het onderzoeksprogramma 2022 vast en stuurt deze uiterlijk 1 april 2022 ter kennisname aan de raden van Dongen, Goirle, Hilvarenbeek en Loon op Zand.

1. Informatiebeveiliging

Gemeenten maken bij de dienstverlening aan burgers en bedrijven steeds intensiever gebruik van geautomatiseerde informatiesystemen en daarin opgeslagen gegevens. Gemeenten vervullen daarbij niet alleen taken in een keten waarbij ze afhankelijk zijn van andere organisaties en databases, maar vormen zelf ook een cruciale schakel in het beveiligingsniveau over de gehele keten. Daardoor is de (potentiële) kwetsbaarheid en afhankelijkheid van informatiesystemen in rap tempo gestegen. De verwachting is dat dit verder zal toenemen doordat steeds meer gemeenten gaan werken met apparaten die via het internet met elkaar verbonden zijn zoals 'slimme' parkeermeters, camera's etc.

Onderzoeken van de Algemene Rekenkamer en de Zuidelijke Rekenkamer tonen aan dat er nog veel te verbeteren valt. Laatstgenoemde onderzoek stuitte bv. op kwetsbaarheden in de uitvoering die werden veroorzaakt omdat kaders, richtlijnen, procedures en andere gemaakte afspraken niet altijd werden nageleefd en er onvoldoende werd gestuurd op de naleving daarvan.

Tallose incidenten de afgelopen periode van phishingaanvallen, ransomware incidenten, hacks en datalekken illustreren dit beeld. Dit roept vragen op of de informatie van burgers voldoende veilig is?

Verlies van gegevens(dragers), onzorgvuldigheid of oneigenlijk gebruik, het manipuleren van informatie en/of inbraak in informatiesystemen kan grote schade opleveren voor overheden, burgers en bedrijven. Denk bv. aan vertrouwelijke aanbestedingsinformatie of -beleidskeuzes, ICT-inrichting of privacygevoelige gegevens. Burgers, bedrijven en organisaties moeten erop kunnen vertrouwen dat gegevens in goede handen zijn bij de overheid.

Gemeenten dragen verantwoordelijkheid voor informatiebeveiliging en in het bijzonder voor de bescherming van persoonsgegevens. Zeker na de decentralisaties in het sociaal domein is de informatie die de gemeente in beheer heeft in de vorm van (bijzondere) persoonsgegevens alleen maar toegenomen.

Sinds 1-1-2020 is de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) van kracht. Dit is een uniform normenkader waaraan alle overheidsorganisaties zich dienen te houden met betrekking tot de informatiebeveiliging. De vraag is of deze norm in de praktijk op orde is en of de gemeenten actief genoeg zijn om dit verder te verbeteren.

De RMB wil met dit onderzoek inzicht geven in de huidige staat van de technische beveiliging van de gegevens die de gemeente beheert. Daarbij gaat het er niet om de bedrijfsvoering en détail in de raad te bespreken, maar wel om de raad in positie te brengen om zijn controlerende rol ten aanzien van dit belangrijke onderwerp beter uit te kunnen voeren.

2. Positieve gezondheid in lokaal beleid en -uitvoering.

De term Positieve Gezondheid is inmiddels breed gedragen binnen en buiten de zorg. Positieve gezondheid kiest een nieuwe invalshoek. Het biedt een bredere kijk op gezondheid. Het accent ligt niet op ziekte, maar op mensen zelf, op hun veerkracht, en wat hun leven betekenisvol maakt. Die bredere benadering draagt bij aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. Én om zoveel mogelijk eigen regie te voeren.

In 2020 is een regionale publieke nota gezondheid 2020-2023 voor de regio Midden-Brabant vastgesteld. Deze nota 'Met Gezond Verstand' is tot stand gekomen door samenwerking tussen de negen Midden-Brabantse gemeenten en de GGD Hart voor Brabant. In de nota worden de regionale visie en ambities met betrekking tot Publieke gezondheid voor de periode 2020-2023 beschreven.

De nota is opgebouwd langs vier lijnen: gezonde start, gezonde leefstijl, gezonde geest en gezonde omgeving. Binnen de regionale nota wordt ook gebruik gemaakt van de definitie van 'positieve gezondheid'. Mede als gevolg van de coronacrisis hebben we de afgelopen 1,5 jaar aan ondervonden hoe belangrijk het thema positieve gezondheid is.

Gezondheid is een horizontaal/integrerend thema: het thema positieve gezondheid zou zoveel mogelijk integraal onderdeel moeten zijn van het lokale beleid. Denk hierbij aan het jeugdbeleid (bijvoorbeeld aan beleid rondom VVE), het lokaal sportbeleid (beschikbaarheid sportaccommodaties), het lokale ruimtelijke beleid (inrichting van de omgeving met groen en het handhavingsbeleid (denk aan handhaving met overschrijding geluidnormen).

De insteek van een onderzoek naar positieve gezondheid bepalen we als RMB graag in overleg met de gemeenteraden. Daarbij zijn verschillende invalshoeken te kiezen. Wij denken hierbij bijvoorbeeld aan:

- In kaart brengen hoe het staat met de voortgang van de regionale publieke nota gezondheid 2020-2023. De RMB kijkt dan o.a. naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid. Dit rekenkameronderzoek loopt vooruit op een evaluatie in 2023 wanneer de looptijd van de nota afloopt.
- Een andere insteek van het onderzoek kan zijn dat de RMB per gemeente (Goirle, Dongen, Loon op Zand en Hilvarenbeek) inzichtelijk maakt, wat de mate is waarin het thema positieve gezondheid wordt meegenomen in de lokale beleidsontwikkeling en -uitvoering. Met andere woorden: op welke wijze geven onze vier gemeenten handen en voeten aan positieve gezondheid? De RMB kan daarbij o.a. een aantal recente beleidsnota's beoordelen op de mate waarin aandacht wordt besteed aan positieve gezondheid. Ook kan de RMB in beeld brengen de mate waarin de uitvoering gemonitord wordt. Hoe ontwikkelen zich indicatoren op het gebied van positieve gezondheid op lokaal en regionaal niveau en wordt hierop in de praktijk gestuurd?

Met een onderzoek naar positieve gezondheid, wil de RMB het inzicht vergroten en kunnen de gemeenteraden hun kaderstellende en controlerende rol ten aanzien van het onderwerp positieve gezondheid verder versterken.

3. Subsidiebeleid

Veel gemeenten kampen met financiële problemen die – deels - veroorzaakt worden door de uitbreiding van taken die door de rijksoverheid aan gemeenten is opgelegd. Gemeenten hebben weinig beleidsvrijheid om in die taken te schrappen.

Subsidiebeleid is een van de beleidsterreinen waar gemeenten autonoom zijn. Zij kunnen subsidies naar goeddunken inkrimpen of uitbreiden. Dergelijke besluiten zouden idealiter gebaseerd moeten zijn op de bewezen maatschappelijke effectiviteit van subsidies. Dit onderzoekvoorstel bekijkt of en, zo ja hoe, de gemeenten de effecten van subsidies inschatten en daarover rapporteren aan de raad.

De opzet van dit onderzoek zou als volgt kunnen zijn. Een eerste stap is een inventarisatie van de grotere subsidies in de gemeenten. Op basis van deze inventarisatie is een tweede stap de selectie van een aantal instellingen als objecten van onderzoek. Hierbij kan wellicht ook input van de raden verkregen worden.

De derde stap is dan om na te gaan of er zicht is op de wijze waarop de geselecteerde instellingen de subsidies hebben ingezet, tot welke resultaten dat heeft geleid en wat daar dan weer de maatschappelijke effecten van waren. Ook zal nagegaan worden op welke wijze de inzet van de instellingen, de resultaten en effecten inzichtelijk zijn gemaakt voor de gemeenteraad.

Bij de derde stap zal per geselecteerde instelling de gehele beleidscyclus voor subsidies van kadernota en aanbesteding tot verantwoording en evaluatie worden onderzocht. Ook de informatieverstrekking aan de raad tijdens al deze fasen zal worden bestudeerd.

Doel van dit onderzoek is 1. Na te gaan of de gemeenten aan de instellingen eisen stellen over de te bereiken resultaten met de subsidies, 2. Na te gaan of de gemeenten informatie over deze resultaten van de instellingen ontvangen en/of daarom vragen, 3. Na te gaan op welke wijze de gemeenten feedback geven aan de instellingen over de bereikte resultaten, en 4. Na te gaan welke informatie over deze zaken de raad bereikt.

Dit onderzoek richt zich op de directe subsidieverstrekking door gemeenten. Het gaat daarbij om de grotere subsidies aan instellingen.

Wat niet onder dit onderzoek valt zijn indirecte subsidies, zoals, bijvoorbeeld, de verhuur van sportvelden of ontmoetingsruimten onder de kostprijs door de gemeente. Ook de subsidieverwerving door de gemeente (bijvoorbeeld bij de EU) is geen onderdeel van dit onderzoek. Subsidieverwerving is overigens wel een activiteit die tot een verlichting van budgettaire problemen voor de gemeenten zou kunnen leiden. Subsidieverwerving kan daarom wellicht onderwerp van een toekomstig onderzoek zijn.

4. Transparante overheid en geheimhouding

Dit betreft een onderzoek naar het opleggen, bekrachtigen en opheffen van geheimhouding.

Transparante overheid

De RMB doet in 2021 mee aan een landelijk onderzoek van rekenkamers naar de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Het onderzoek blijkt ook vooruit naar de Wet open overheid (Woo). De Woo heeft als doel overheden transparanter te maken en moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is.

De Woo treedt op 1 mei 2022 in werking. Daarmee komt de huidige Wet openbaarheid van bestuur (Wob) te vervallen. Naast de algemene transparantie in het kader van de Wob/Woo, speelt openbaarheid en transparantie in het bijzonder ook in het democratisch proces.

Geheimhouding

De Gemeentewet (Gw.) stelt kaders rondom het opleggen, bekrachtigen en opheffen van geheimhouding. Bij het lokale openbaar bestuur staat transparantie om het democratisch proces te verbeteren voorop. Ook in de gemeenten Dongen, Goirle, Loon op Zand en Hilvarenbeek zal het beginsel van openbaarheid worden onderschreven. Toch kan het opleggen van geheimhouding soms nodig zijn, bijvoorbeeld wanneer de economische belangen van de gemeente geschaad zouden kunnen worden door actieve openbaarmaking. Er bestaat dus een afweging van het (economische) belang van geheimhouding tegenover het democratische belang van openbare kaderstelling en controle door de raad. Geheimhouding staat een openbaar debat mogelijk in de weg. Bovendien zijn raadsleden bij geheimhouding niet vrij om derden te consulteren.

De RMB zou mogelijk onderzoek kunnen doen naar hoe in de vier aangesloten gemeenten met geheimhouding wordt omgegaan. Hoe vaak wordt er geheimhouding opgelegd? Volgens welke procedure gebeurt het? Wat is de inhoudelijke motivering? Daarnaast kan gekeken worden naar de wettelijke regelgeving. Wie kan geheimhouding opleggen en opheffen? Speelt de raad hier wettelijk een actieve of een passieve rol? Inzicht in de wettelijke regels, de lokale afspraken en de doorlopen procedures in de praktijk (+/- 3 jaar), kan het gesprek tussen raad en college van B&W over de omgang met geheimhouding binnen het besluitvormingsproces, faciliteren.

5. Inzicht in doorwerking van rekenkameronderzoek

De RMB heeft de wettelijke taak de raad te ondersteunen in zijn kaderstellende en controlerende taak, door onderzoek te doen naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gemeentebestuur.

De RMB vindt het, gezien de start van de nieuwe raadsperiode 2022-2026, een goed moment onderzoek te doen naar de mate waarin aanbevelingen uit eerdere rekenkameronderzoeken zijn opgevolgd.

Concreet denken wij aan een doorwerkingsanalyse op de volgende onderzoeken:

1. Projectmatig werken (2018)
2. Naar begrip van en grip op de uitvoering op de Wmo (2019)
3. Wachttijden sociale huurwoningen (2020)

Insteek hierbij is om te kijken naar de aanbevelingen die volgden uit deze onderzoeken en na te gaan in welke mate hieraan opvolging is gegeven. Met praktisch onderzoek willen wij enerzijds tonen wat er al bereikt is en anderzijds concrete handreikingen doen om de aanbevelingen alsnog op te volgen.

Projectmatig werken

Bij het onderzoek uit 2018 is bij de aanbevelingen een onderscheid gemaakt tussen gemeenteraden en colleges.

Aan de raden werd geadviseerd:

- Pas op voor negatieve beeldvorming
- Projectbeheersing begint bij overzicht
- Goed begin is het halve werk
- Investeer in jezelf
- Deel ervaringen

De aanbevelingen aan de colleges luiden als volgt:

- Basis van de organisaties moet op orde zijn
- Papier is geduldig, investeer in mensen
- Niet alleen informatieprotocol, maar vooral contact
- Spanningsveld projectdynamiek en politieke dynamiek

Naar begrip van en grip op de Wmo

Dit onderzoek uit 2019 bevatte een tweetal aanbevelingen met elk een set aan handreikingen:

1. Zorg voor een doorontwikkeling van het Wmo-beleid door beleidsindicatoren te ontwikkelen; en

- Neem het initiatief om de bestaande en toekomstige sociale uitdagingen in de lokale gemeenschap systematisch te inventariseren.
- Breng doelgroepen van het Wmo-beleid in kaart.
- Verbind informatie over deze doelgroepen met verwachte maatschappelijke ontwikkelingen en toets of het Wmo-beleid daar voldoende op anticipeert.
- Organiseer de structurele, planmatige doorontwikkeling van het Wmo-beleid, in de vorm van een permanente leercirkel.
- Betrek daarbij niet alleen de beleidsmedewerkers, maar ook medewerkers in de uitvoeringspraktijk, inkoop, contractpartners én cliënten (of hun vertegenwoordigers).
- Tref voorbereidingen om op basis van resultaten en ervaringen de uitgangspunten van het beleid te herijken en aan te passen.
- Betrek de gemeenteraad bij dit proces.

2. Draag het college op om een WMO-effectmonitor te ontwikkelen op basis waarvan de raad op periodieke wijze wordt geïnformeerd ten behoeve van kaderstelling en controle.

Geef hierbij aandacht aan:

- Samenstelling en ontwikkelingen in het cliëntenbestand.
- Proces (bezoekers van de loketten, aantal aanvragen, afhandelings-snelheid,
- Toekenningen en afwijzingen.

- Resultaten (succesvolle/afgeronde Wmo-trajecten, niet-succesvolle trajecten).
- Ontwikkeling in het aantal gecontracteerde zorgaanbieders en het aantal daadwerkelijk actieve zorgaanbieders.
- Financiën (budget en realisatie), de inrichting, ontwikkelingen in het beleid en de behaalde resultaten.
- Cliënttevredenheid van de gebruikers van ondersteuning en voorzieningen.

Wachttijden sociale huurwoningen

De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn vertaald naar een drietal clusters. Het eerste thema betreft de samenhang van variabelen binnen de sociale-huursector en tussen de sociale-huursector en de particuliere woonsector. Het tweede thema heeft betrekking op de benodigde informatie over de ontwikkelingen in de sociale-huursector. Tenslotte heeft het derde thema betrekking op de bestuurlijke instrumenten die de raad kan inzetten.

De aanbevelingen van de RMB zijn:

1. Wees u als raad bewust van de samenhangen in de woonsector
  - De samenhang tussen inschrijftijd, zoektijd en woonwensen
  - De samenhang tussen de sociale-huursector en de vrije sector
2. Zorg als raad voor voldoende informatie voor uzelf en voor woningzoekenden
  - Laat u voeden met cijfers én verhalen van bewoners.
  - Vraag informatie over woningzoekenden.
  - Bied mensen die lang zoeken (meer) hulp en informatie aan.
3. Zet als raad de bestuurlijke instrumenten effectief in
  - Overweeg om, in samenspraak met de woningcorporaties, het toewijzingsstelsel te evalueren en hierover prestatieafspraken te maken.
  - Onderzoek de wenselijkheid van een huisvestingsverordening.
  - Bevorder de 'slimme' bouw en/of verkoop van goedkope koopwoningen in bestemmingsplannen, doelgroepenverordening en/of grondbeleid.

6. Handelingsperspectief bij energietransitie

De RMB heeft in 2018 en 2020 rekenkamerbrieven gestuurd aan de gemeenteraden van Dongen, Goirle en Loon op Zand met betrekking tot energietransitie. Naar de mening van de RMB kan het handelingsperspectief van de gemeenteraden bij energietransitie worden verbeterd.

De RMB wil met dit onderzoek antwoord geven op de centrale vraag:
In hoeverre benutten de gemeenten bij energietransitie hun handelingsperspectief?

De centrale onderzoeksvraag valt uiteen in drie deelvragen:

1. *Hoe hebben de gemeenten energietransitie verwerkt in de gemeentelijke taken?*
  - Beheer vastgoed/eigendommen van gemeente (reductie van CO₂-uitstoot, vergroting aandeel hernieuwbare energie)
  - Inkoop/aanbesteding/maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI).
  - Bestemmen van grond (voor bv. windmolens, zonnepanelen).
  - Verlening van (omgevings-)vergunningen voor nieuwbouw en energieprojecten/initiatieven van burgers en bedrijven.
2. *Hoe stimuleren/faciliteren de gemeenten derden om mee te doen aan de energietransitie?*
  - Participatie van bedrijven, inwoners, woningcorporaties, energiecoöperaties, netbeheerder en andere stakeholders (bv. bij REKS Hart van Brabant).
  - Communicatie over energieneutraliteit en gebruik van duurzame energieopwekking bij bestaande bouw (bedrijven, bedrijventerreinen en woningen).
  - Subsidiebeleid en toetsing op energietransitie bij subsidieontvangers.
3. *Hoe hebben de gemeenten de bestuurlijke informatievoorziening over energietransitie vormgegeven?*
  - In hoeverre verzamelen de gemeenten informatie over energietransitie?
  - In hoeverre verwerken de gemeenten informatie over energietransitie?
  - In hoeverre communiceren de gemeenten intern over energietransitie?
  - In hoeverre communiceren de gemeenten extern over energietransitie?
  - In hoeverre monitoren de gemeenten de reductie van CO₂-uitstoot en de stijging van het aandeel hernieuwbare energie?
  - In hoeverre rapporteren B&W aan de raad over energietransitie?